

HOOG SPEL

Op het eerste gezicht is „Hoog spel“ alleen maar een plezierig toneelstuk met veel liedjes en muziek en met een sprookjesachtig verhaal.

Een groepje reizende toneelspelers wordt het dorp uitgezet door een woedende veldwachter. Luke, een zwervende soldaat, sluit zich bij het groepje aan als toneelmeeester. De Engelse koning zendt het groepje naar Frankrijk waar zij hun land zullen vertegenwoordigen ter gelegenheid van het huwelijk tussen de Engelse prins en de Franse prinses. Hun voorstelling dreigt daar in het water te vallen door de list van de jaloezige Franse toneelspelers en door het optreden van de veldwachter die hen nog steeds achtervolgt. Door het vindingrijke spel van Luke weet het gezelschap toch de uitgeloopte prijs te winnen.

Er is in dit stuk meer te beleven dan dit fantastische verhaal. John Arden heeft het verhaal gebruikt om dingen te laten gebeuren die minder sprookjesachtig zijn en aansluiten bij de werkelijkheid. Vaak gebeurt er iets op het toneel dat waar is, ook al is het maar spel. Oorlog en machtsmisbruik komen ook in het leven voor. De schrijver laat zien dat toneel dat niets met de werkelijkheid heeft te maken, eigenlijk flauwekul is. Daarom is het komisch de reizende toneelspelers aan het werk te zien. Met wijde gebaren en gezwollen sinterklaas-rijmelarij brengen zij toneel dat nergens eerlijk is. De mensen in hun toneelstukjes zijn onecht. Wij zien alleen maar drakerige toestanden en horen holle verzen die geen enkel echt menselijk gevoel uitdrukken.

De sfeer op het toneel verandert als de brigadier woedend een einde maakt aan het „onzedelijk gedrag“ van de toneelspelers en vooral als even later de soldaat Luke opkomt. Dan staan er echte mensen op het toneel en zien wij dingen die wij zelf hebben beleefd of misschien later nog zullen meemaken. Natuurlijk wel op een andere manier. Op het toneel blijft het immers spel. Maar toch een spel waarover je moet nadenken.

Wat vind je bijvoorbeeld van het gedrag van brigadier Hopkins en agent Higginbottom? Zij doen hun plicht tot het uiterste. Het is hun taak de wet en het gezag te handhaven. Wet is wet en bevel is bevel. Zelf mogen ze geen enkele verantwoordelijkheid nemen.

Het is verboden zonder papieren rond te lopen, dus wordt Luke gearresteerd. Dat hij zijn papieren op het slagveld is verloren doet varden niet terzake. Wet is wet.

En waar haakt de brigadier het recht vandaan de voorstelling van de reizende toneelspelers te onderbreken? Misschien vond het publiek het wel prachtig. Maar het publiek heeft niets te vertellen. De brigadier is belast met het uitvoeren van het gezag en hij vond de voorstelling aanstootgevend. En wet is wet.

Waarom moet Luke zoals tienduizenden andere jonge mensen vechten in een gruwelijke oorlog? Wie is er verantwoordelijk voor al die oorlogen waarin beide partijen hun plicht doen en vechten voor „vorst en vaderland“? In oorlogen moeten mensen elkaar doden, want bevel is bevel en soldaten hebben niets te vertellen.

Zelfs de Engelse prins en de Franse prinses moeten met elkaar trouwen op bevel van hun vader, want ook koninkinderen hebben niets te vertellen.

De jonge mensen verzetten zich tegen dit optreden van het gezag.

De koninkinderen weigeren om uit politieke redenen met elkaar te trouwen en na een paar jaar te gaan scheiden, omdat de oorlog weer moet beginnen.

Vooral bij Luke gaan na de veldslag de ogen open. Hij zweert op niemand's bevel de oorlog ooit weer in te gaan. Ook geeft hij duidelijk blijk van zijn afkeer voor het schoone schijn-toneel dat niets met het werkelijke leven te maken heeft.

Luke en de andere jongeren hebben geen enkel ontrag voor mensen die kunnen bevelen omdat zij machtig zijn, die vriendelijk zijn zolang iedereen doet wat er bevolen wordt, maar die je ontsaan, opsluiten of straffen zodra je het niet met ze eens bent en je eigen mening geeft.

De jonge generatie in „Hoog spel“ kent nauwelijks enig standverrechten. De ouderen wel. Zij weten hun plaats. De koningen voelen zich oppermachtig en de oudere toneelspelers durven alleen eerbiedig de troon te benaderen. De jonge mensen zijn zichzelf tegenover elkaar de prinses

kust Luke en de prins vindt het heerlijk om Luke's vriendinnetje te onthelzen. Er ontstaat een verrukkelijk „kustfeest“ waarin alle jongeren gelijk zijn en dat pas verstoord wordt als pa-koning om de hoek verschijnt en de toneelwedstrijd een aanvang neemt.

In „Hoog spel of de soldaat die toneelspeler werd“ volgen de verschillende stemmingen elkaar soms razendvlug op: het ene ogenblik een uitbundig plezier, dan weer een gruwelijke ernst. Agent Higginbottom doet de meest komische en stomme dingen. Maar het volgende ogenblik moet de zaal doodstil kunnen luisteren naar de ballade van Luke die zingt over de ellende van de oorlog.

Zo'n vlugge wisseling van sfeer komt in het stuk vaker voor. Het publiek moet vanuit een loch plotseling weer stil kunnen zijn. Ook de tafereelen veranderen vlot na elkaar. Eerst kijken we naar de repeterende toneelspelers. Plotseling verrijst op dezelfde plaats de dorpsgevangenis. Dan zitten we ineens op volle zee en komen in Frankrijk aan.

Misschien is het nieuw voor jullie dat tussen de tekst de spelers ook liedjes zingen. Maar die liedjes hebben iets te maken met wat er gespeeld wordt. Meestal bevatten ze commentaar op wat je gezien hebt en zijn ze bedoeld om even na te denken over al die dingen die op het toneel en in ons leven gebeuren.

Albert van der Baan.

Hoog spel
of de soldaat die toneelspeler werd
van
John Arden en Margareta d'Arcey.
Nederlandse bewerking: Hugo Helman.

de soldaat:
Luke

Dries Smits

de reizende toneelspelers:
mijnheer Croke
mevrouw Croke
de clown
William
Emeralda

Ton van Otterdoo
Fien Berghégge
Kees Waterbeek
Cees Wijn
Hans van Wijk

de politie:
brigadier Hopkins
agent Higginbottom
mevrouw Higginbottom

Edgar Dant
Ton Grostfeld
Wilma van Klaveren

het Engelse hof:
koning
prins
page

Ton Grostfeld (d)
Jan van Donselaar
Marian Klaren

het Franse hof:
officier
aktrice, madame Zénoobie
akteur, monsieur Hercule
koning
prinses

Ton Grostfeld (d)
Wilma van Klaveren (d)
Kees Waterbeek (d)
Marian Klaren (d)

regie
dekor en kostuums
muziek
beweging
regie-assistent
Moedster/souffleuse
insceniënten

Jurg Melenaar
Elsie Bongers
Jean Lambrechts
Yara Bergman
Cees Wijn
Jeannette van Aalen
Theo van der Meulen
Jan de Rooij
Fa. Dix
atelier L. de Wilde

uitvoering dekor
uitvoering kostuums
uitvoering maskers van
clown en Emeralda
uitvoering overige maskers
en attributen

Lisette van Meesteren

